

ХРОНІКА

ДО 80-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПРОФЕСОРА ТЕОФІЛЯ КОМАРИНЦЯ (з нагоди 80-річчя від дня народження)

Теоділь Комаринець був романтичною особистістю, щиро прив'язаним до рідних місць. Почував себе активним українцем, відзначався поетичним почуттям, живо відчував красу свого краю – Лановеччини, Збаражчини, Кременеччини, де навчався, минули юнацькі роки, де формувався його світогляд. Закономірно, що пієтизм до Тернопільщини, Медоборів, їхньої природної краси, людей, мови, пісні, етнографічних особливостей прищеплював своїм дітям, учням, студентам...

Був маломовним та мрійливим молодиком, заглибленим у свої роздуми, внутрішні переживання. Однак постійний ідеологічний прес не давав можливостей вченому-патріоту висловлювати свої справжні наукові судження. Тому чи не в кожній праці, де піднімалися актуальні питання української літератури “приятелі” дошукувались буржуазного націоналізму...

Багато років переробляв, передруковував, переписував свою монографію “Ідейно-естетичні основи українського романтизму”, яку таки опублікував 1983 року. Докторську дисертацію захистив 14 квітня 1987 року в Києві.

Докладну біографію Теоділя Комаринця можна прочитати у книзі Олександри Комаринець “Спогад спогадів” (виданій до 75-річчя від дня народження професора Теоділя Комаринця), де описано різні перипетії його боротьби за відстоювання своїх думок.

В удекорованому квітчастим орнаментом залі Музею етнографії і художнього промислу тихо звучить “Мелодія” М. Скорика на фортепіано, її виконують викладачі кафедри загального та спеціалізованого фортепіано музичної академії імені М. Лисенка пп. Інна Кукаба та Любов Кочмарчук. З останніх акордів наче впливає ніжна мелодія “Під твою милість” у виконанні студентки музичної академії імені М. Лисенка Наталії Гуцкало з Коломиї.

Ведуча – просвітянка п. Леся Вовчанська продовжує: “Сьогодні, 22 березня 2007 року Теоділеві Комариницю, українському літературознавцеві та фольклористові, голові Товариства української мови імені Тараса Шевченка Львівського національного університету імені Івана Франка, виповнилось би вісімдесят літ. На цім світі не дбав, не мріяв про популярність. Турбувався, щоб поганой слави не зажити. Прагнув чесно, незрадливо служити рідному народові. Свій важкий шлях Теоділь Комаринець пройшов з чистим сумлінням, не скрививши хребта, не продавши душі...

Сьогодні ми складаємо у вінок пам'яті свої теплі спогади про цю непересічну особистість”.

Запрошений до слова заступник голови Львівського обласного товариства “Просвіта” Іван Слободян сказав: “Професор Теоділь Комаринець був із когорти

нескорених і безкомпромісних. Життя не шкодувало тернів на його шляху, раз у раз жбурляло під ноги гостре і важке каміння.

Він дивився у майбутнє, а бачив сьогодення. Його боліло, що в глухі закутки ще не заглянула перебудова, його боліло, що людина ще не наслідують бути Людиною, а народ – Народом, боліло, що покривджена святая святих – рідна мова. Професор Комаринець мислив по-новому, масштабно, обіймав зором усю Україну, діяв глибоко, по-державному”.

Завідувач кафедру фольклористики Львівського національного університету імені Івана Франка Василь Івашків згадав про свої розмови з Теофілем Івановичем ще в 1980 році. Через п'ять років, уже як аспірант В. Івашків опублікував рецензію на монографію Теофіля Комаринця “Ідейно-естетичні основи українського романтизму” в журналі “Народна творчість та етнографія”. Це була підтримка у непрості для Теофіля Комаринця часи. “Він приїжджав частіше до Києва і при зустрічі з колегами обговорював проблеми міжслов'янських культурних взаємин, просив висловитися про те, як написані розділи, в яких мова йде про український романтизм у контексті подібним розвитком у Чехії, Польщі, Сербії. Ми з Теофілем Івановичем свої дисертації захистили майже одночасно: Теофіль Комаринець – 14 квітня 1987 року, а я – 15 квітня 1987 року на засіданні цієї ж спеціалізованої Вченої ради. Через три роки за сприяння Теофіля Комаринця у 1990 році я таки перебрався до Львова на кафедру української фольклористики. Теофіль Комаринець прагнув не лише кількісного, а й якісного посилення кафедри, зміцнення її наукових потуг, та, на жаль – не встиг...”.

Василь Івашків спинився на тому, що й досі існують проблеми вивчення романтизму в українській літературі: “Як мені відомо, іншої окремої узагальнюючої монографічної праці про український романтизм в нашому літературознавстві немає й донині”.

“Понад усе Теофіль Комаринець, – продовжує ведуча Леся Вовчанська, – любив Тараса Шевченка. Любив повторювати:

“Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли; у нас нема
Зерна неправди за собою”.

Запрошую у світ шевченківського слова. Вірш “Доля”, з якого взяті ці слова, прочитає учениця Львівської СШ № 62 Іринка Воїнська, а студент Львівської музичної академії імені М. Лисенка Вадим Дарчук заспіває “Давно те минуло” (музика А. Кос-Анатольського)”.

Професор Роман Кирчів зустрівся з Теофілем Комаринцем ще у 1955 році на кафедрі української літератури Львівського педагогічного інституту, якою керував доцент Василь Півторадні. Завідувач часто провокував суперечки, а особливо чіплявся до професора Пархома Яременка, якого всі любили й шанували. Теофіль Комаринець поводив себе стримано, всіяко намагався уникати внутрішніх кафедральних колізій. Та набагато пізніше, уже в Львівському університеті, таки не обминув зіткнень з подібними ситуаціями.

Роман Федорович розповів: “У 1982 році Теофіль Комаринець попросив мене прорецензувати монографію “Ідейно-естетичні основи українського романтизму”. Як автор книжки “Український фольклор у польській літературі епохи романтизму” й захищеної докторської дисертації, я, очевидно, мав не просто формальне, а й моральне і фахове право взяти слово у вирішенні долі дослідження Теофіля Комаринця. На захисті докторської дисертації в Інституті літератури імені Тараса Шевченка Ака-

демії Наук України (1987), де я виступив як офіційний опонент, Теофіль Комаринець постав як принциповий учений, що послідовно та аргументовано відстоює результати проведеної дослідницької роботи, свої наукові ідеї, положення і висновки.

У 90-ті роки ми часто зустрічалися, радилися, обговорювали проекти спільних фольклористичних дослідників щойно відновленої кафедри, Інституту народознавства Академії Наук України та секції етнографії і фольклористики Наукового Товариства імені Тараса Шевченка. На жаль, смерть ученого обірвала ці задуми вже на підході до реалізації. Він був особистістю, яких у житті і в науці не так багато”.

Леся Вовчанська продовжує:

“Національне відродження кінця 80-х років дало творче натхнення Теофілеві Комаринцю. Він – один з ініціаторів відновлення Товариства НТШ, очолює в ЛНУ імені Івана Франка Товариство української мови імені Тараса Шевченка, його обирають головою Ради цього товариства.

Одна за одною з-під його пера виходять статті: “Мова – душа народу”, “Будьмо народом і навчимося поважати себе”, “Щоб народ не був німим” та інші.

Спогадами про Теофіля Комаринця ділиться почесний голова товариства “Просвіта”, лауреат Шевченківської премії, відомий український письменник Роман Іваничук.

“Скоріше я познайомився з Алею Каспрук, – згадує Роман Іваничук. – Разом співали у факультетському хорі, їздили з концертами в підшефні села Гаї і Чижики, не раз долали цей шлях пішки. Нам, молодим, було тоді весело, а ще стимулювала нас добрий настрій присутність у студентській групі двох красунь-четвертокурсниць (я був на третьому) – Олександри Каспрук та Надії Петрички, в яких я був закоханий. На цьому обірву свій романтичний вступ, бо ж нічого з того не вийшло. Дівчата мали своїх хлопців – були вони достойні й елегантні, і з одним із них я познайомився у дуже прикрий для мене ситуації.

Коли мене виключили з університету, щоб не потрапити до тюрми, я втік на службу в армію. Перед тим наважився зайти в університет, щоб попрощатися з дівчатами. Вони плакали, і я ніколи не забуду тих сліз; покусював губи і я, щоб не захлипати, та врятував мене від сорому наречений Алі Каспрук. Він виринув з коридорного сутінку, підійшов до мене, міцно потиснув мою руку і мовив коротко: “Тримайся!”. То був Теофіль Комаринець. Таким я собі його запам’ятав і деколи згадував їх обох, коли навіювалися спогади про студентські роки. Однак більше з ними не зустрічався протягом сорока років.

Рівно через сорок років, узявши на себе ношу голови Товариства української мови, я прийшов на кафедру української літератури Львівського університету, щоб організувати там осередок товариства. На кафедрі я застав поважного, знайомого з обличчя професора, який, вітаючись зі мною, знову назвався Теофілем Комаринцем.

Я виявився безсердечним, бо добре знав, як цькують з усіх боків опального професора, але запропонував йому організувати в університеті осередок ТУМ. Він не відмовився.

Теофіль Комаринець став незамінним організатором і самовідданим працівником Товариства. Хто складав Статут – Комаринець; хто їздив до Києва в справі впровадження Закону про мови – він; хто, не шкодуючи часу й здоров’я (а воно в нього було серйозно підірване), виїжджав у міста й села області організувати нові осередки “Просвіти” – Теофіль Іванович! Він був мозковим центром нашого Товариства – і про це я вже писав.

А нині хотів би ще додати вельми суттєве. Ми часто задумуємося: чи є в нас національна еліта і що таке український інтелігент. То скажу без перебільшення: Теофіль Комаринець ще із студентських років представляв національну еліту й до сьогодні залишився у нашій пам'яті еталоном українського інтелігента”.

Пані Леся Вовчанська доповнює зміст висловів письменника Романа Іваничука, цитуючи один абзац статті теперішнього редактора журналу “Дзвін” Романа Кудлика: “...Талант Теофіля Комаринця я осягнув після його доповіді у Жовкві. Тоді я зрозумів, що Теофіль Комаринець жив Шевченком. Він так глибоко інтерпретував поезії Шевченка, так (зважаючи на ще не зовсім демократичний час) висвітлював перед учителями усю сутність нашого генія, що я був захоплений, зачарований небуденністю трактування поезій Великого Кобзаря і – патріотизмом, що прозирав за кожною сказаною фразою. Це була феноменальна лекція-повідь, і як шкода, що її не зафіксовано”.

До поетичного слова запрошується племінниця Олександри Комаринець, заслужена артистка України Тетяна Каспрук. Вона з теплою серця згадує про тету Алю і виповідає несміливість, острах і боязнь під час здачі екзаменів Теофілеві Комаринцю. Два вірші Василя Стуса: “Ще вруняться Славуті кручі”, “Бо вже не я” – присвятила вуйкові, теті Алі – “Позаяк” Івана Світличного. То яке це було натхненне декламування! Щиросердечне, піднесене, виконане з великим запалом і снагою, переживанням! Здавалося – усе своє вміння, всю емоційність, внутрішню енергію актриса спрямувала у зміст цих прекрасних поезій; інтуїтивно з трепетом відчула їх кожним збудженим нервом усього свого ества!”

Леся Вовчанська оповідає: “Берегиною пам'яті Теофіля Комаринця є його дружина п. Олександра Комаринець (Каспрук). Сорок один рік вона була вірною соратницею і побратимом. Саме їй ми завдячуємо чудовими спогадами про свого чоловіка. Академік Микола Жулинський писав: “За її спогадами про дитинство, юність, воєнні роки Т. Комаринця можна витворити і роман, і фільм”.

Родина Каспруків і родина Комаринців – це два крила великої долі!”.

До слова запрошується відома українська письменниця, співредактор книги “Спогад спогадів” Олександри Комаринець Ніна Бічуя: “Було усього на її життєвому шляху — бо, зрештою, ціну життя визначають не так празникові, як трудові години й літа, уміння не нарікати й бачити в трудах своїх людське призначення на землі. Схоже на те, що з-поміж інших життєвих обов'язків Олександри Каспрук-Комаринець – талант пам'ятати добро і хист говорити про людей, котрі тим добром прислужились не тільки їй.

Педагог, просвітянка, вона з “Просвітою” співпрацює від перших днів відновлення Товариства. Достойний лектор, вона повертала до буття імена Олени Теліги, Олександра Олесья, Олега Ольжича, Василя Стуса... На сторінках “Просвіти” з'являлись цікаві статті Олександри Комаринець, що стосувалися проблем культури, моралі, духовності...

Педагог за освітою і покликанням, з ентузіазмом і невтомою працює, очоливши просвітницьку ділову групу осередку “Рідної школи”. Їй належить ідея створення дитячого літературного гурту “Рідний Львів” – школярі завдяки Олександрі Комаринець знайомилися з відомими львів'янами, вивчали історію свого міста, писали реферати, пробували сили в поезії та прозі. Зрештою, доказом цієї роботи мало би стати заплановане видання робіт членів групи.

Воістину подвижницька робота – оприлюднення спадщини відомого ученого, педагога, громадського діяча Теофіля Комаринця. Тексти Теофіля Комаринця –

науково-дослідницькі, публіцистичні, а також його спогади – доповнюють панораму нашої боротьби й незалежність і за утвердження державності української мови, високий рівень освіченості і культури в Україні.

Олександра Комаринець опублікувала такі свої книги: “Діалоги продовжуються” (Просвіта, 1994), “Марія Сабат-Свірська про себе і свій час” (Каменяр, 1995), “Спогад спогадів” (Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002), “Життя – мить” (Каменяр, 2004).

Олександра Каспрук-Комаринець так говорила про себе: “Відпочинку я не знала ніколи. Все в русі, клопотах, тривогах... Життя скупо відтяло мені радощі та вітху, та я дякувала Всевишньому за все й не нарікала”.

Редактор “Дзвону” п. Роман Кудлик так написав про п. Олександру Комаринець: “Палка українська патріотка, ентузіастка громадської роботи – всю енергію і знання віддає справі культурної розбудови нашої незалежної держави”.

Ведуча зачитує телеграму від професора Дрогобицького педагогічного університету імені Івана Франка, учня Теофіля Комаринця Михайла Шалати. Він знав, що громадськість Львова, “Просвіта”, Львівський національний університет вшановують пам’ять професора Теофіля Комаринця.

“Зі славного Хуста шлю сердечне вітання Вам, шановна пані Олександра, всім учасникам вечора на честь незабутнього професора Теофіля Комаринця. Його слово, діло достойно служить Україні. Я щасливий називатися його учнем. Хай святиться ім’я Т. Комаринця в українській історії!

Душею з Вами – Михайло Шалата!”

Теофіль Комаринець любив українську пісню, з неї він черпав насагу й силу.

Вокальний ансамбль вчителів СШ № 62 “Журавка” (керівник – Юлія Смертига) присвятив О. і Т. Комаринцям дві пісні: “Коріння” та “Відлітають лелеки”.

Останньою звертається до учасників імпрези внучка Теофіля Комаринця – Софійка:

“Як швидко збігає час. Вже шістнадцять років немає з нами наймилішого, доброго, любимого Дідуника, а я й досі відчуваю його присутність, тепло рук, бачу ніжний погляд: то він везе мене у візочку у винниківський ліс, веде за ручку на Погулянку, у Личаківський парк, бігаю доріжкою поблизу Чортових Скель, а він нюхає материнку, тулиться до спориша-кучерявчика, що простелився кругом нього, згадує подвір’я біля хати у Передмирці. Повертаємось додому, співаючи: “Гей гу, гей га, таке то в нас життя!..”. Підбадьорює усіх, вже стомлених, тільки Аста стрімко бігає, пірнаючи у папороть, і я сміюся “на беранах” у Дідуника. Радісно й весело! До школи проводить Дідуник чи Бабаня, казки читали Дідуник і Тато, рисувати-малювати вчила тета Наталя; маючи п’ять років, знала напам’ять усі вірші з “Малого Кобзаря” Тараса Шевченка, що подарував Дідунь, з ілюстраціями...”

Та зарано закотилася його зоря! Понад сили вгамовував безконечні чвари-суперечки, долав айсберги, розтоплював льоди підозрінь. З напругою відстоював свої міркування в роботі, пошуки, виявляючи належну терпимість і велич душі, утихомирював щемливий біль образ, мріючи про далеке вільне майбутнє”.

Далі Софія Комаринець зачитує лист-звернення Олександри Комаринець до учасників урочистої академії.

На жаль, політична ситуація, конкретні обставини праці не дали можливості професорові перетворити в дійсність свій науковий потенціал до повного вираження. Його твори збережені у скарбниці надбань тих учених, що відстоювали свої погляди, любили український народ.

Висловлюю безмежну дяку багаторічному добродійникові, шляхетній людині, меценатові-ректорові ЛНУ імені Івана Франка – Іванові Вакарчукові, голові Львівської “Просвіти” Ярославові Пітку. Щиросердечно дякую за ретельну, ґрунтовну організацію вечора спогадів про Теофіля Комаринця: Олександрі Вовчанській, Олександрі Калічко, Василеві Івашківу, Юлії Смертизі, Марії Процив’ят, Михайлу Чернопискому, Зосі Бурсі. Низький уклін усім виступаючим і присутнім на цій скромній імпрезі. Серце моє переповнене щастям і радістю, що друзі, родина, знайомі, львівська громада не забули Теофіля Комаринця і пам’ятатимуть завжди. Хочу зацитувати слова його друга Андрія Скоця: “Нема серед нас Теофіля Комаринця – педагога, професора. Він на тому світі. Його не повернеш. Він не воскресне... Тому рятуймо його від забуття, від смерті педагогічної. Бережімо про нього пам’ять. Добру пам’ять. Довго бережімо. Він на це заслужив” (“Спогад спогадів”, с. 349).

Ведуча висловлює щиру вдячність усім присутнім за участь у вечорі: “Нехай світлий вогонь наших спогадів полине у той далекий світ вічного спочинку!” / Гасне світло.../

Лунають зворушливі звуки пісні “Видиш брате мій...”. Свічка осяває портрет Теофіля Комаринця роботи Зеновія Сойки.

В мелодію пісні вплітаються чуйно-урочисті слова співробітників, знайомих, друзів, близьких Теофіля Комаринця:

“Одержимий любов’ю до рідного слова, культури української історії, до національно-духовних святинь, він для них трудився, як міг, але трудився сумлінно і чесно” (професор Тарас Салига).

“Він був ученим, який глибоко розумів сутність науки й ціну її істини. За неї боровся завзято, уперто, нездоланно – до останнього подиху” (професор Іван Денисюк).

“Професор Теофій Комаринець ділився зі мною своїми дуже цікавими планами і помислами на майбутнє. На жаль, не всім їм судилося здійснитися, бо 8 жовтня 1991 року він помер” (академік Микола Колесса).

“Стриманий, коректний, ввічливий, він сіяв у юні душі зерна патріотизму, бо сам був великим і щирим патріотом України” (доцент Зеновій Терлак).

“Теофіль Комаринець з думкою про майбутнє вникав у громадські релігійні справи, які в умовах нового суспільства стали особливо актуальними” (професор Михайло Гнатюк).

“Відійшов у вічність глибоко відданий науці відомий учений, активний громадський діяч, здоров’я якого забрала кам’яниста дорога життя і творча праця для рідного народу” (доцент Богдан Ключковський).

“Він був чесним, сумлінним, порядним, благородним, справжнім аристократом духу, людиною з великої літери: щирим українським патріотом, націоналістом у найкращому розумінні цього слова. Таким він залишився в нашій пам’яті” (доцент Андрій Скоць).

“Пам’ятаймо і шануймо його світлу пам’ять, з якою так глибоко асоціюється частина блакиті і золота нашого державного знамена” (письменник Роман Лубківський).

“Хай же усохне і згорить терня у вогні нашого оновлення і хай вічно сяє зоря, що світила професорові Т. Комаринцю!” (редактор журналу “Дзвін” Роман Кудлик).

“Своїм науковим і педагогічним подвигом Теофіль Комаринець спорудив собі нерукотворний пам’ятник!” (професор Йосип Кобів).

“У своїй розмові з Вами я користувалася уривками з книжок п. Олександри Комаринець “Спогад спогадів” і Теофіля Комаринця “Людина, вчений, політик: Спогади”.

Олександра Вовчанська
керівник осередку Галицької “Просвіти”